

Jacqueline Eales and Beverly Tjerngren
(eds.), *The Social Life of the Early Modern
Protestant Clergy*, Special issue of *The
Journal of Religious History, Literature
and Culture*, 6:2 (Cardiff: University of
Wales Press, 2020). 160 pp.

Erik Sidenvall, Lunds universitet

Denna kombinerade antologi och temanummer av tidskriften *The Journal of Religious History, Literature and Culture* fokuserar på prästhushållet i det tidig-moderna England och Sverige. Två teman tas upp till särskild behandling i antologins sex artiklar: prästhustruns ställning samt de ekonomiska betingelserna för prästhushållet. Ett sidotema som dyker upp i flera av bidragen är den gästfrihet (både som ideal och faktisk praktik) som tog sig uttryck i såväl präst- som biskopsgård. Bidragen som tar upp engelska förhållanden fokuserar framförallt på prästerskapets högre skikt medan mer ordinära lantpräster behandlas i de två svenska bidragen. Tidsmässigt tar bidragen upp perioden från 1540-tal till det sena 1700-talet med fokus placerat framförallt på den senare perioden.

Antologin har sitt ursprung i en dubbelsession vid European Social Science History-konferensen i Belfast 2018. Några av bidragen bär även i tryckt form spår av den muntliga presentationen. Beslutet att ge ut dessa texter i temanumrets form har tyvärr medfört att en del av det ramverk man förknippar med en mer genomarbetad antologi saknas. En kort "Editorial" skriven av redaktörerna inleder antologin. I denna görs inga anspråk på att presentera en mer övergripande ram för bidragen eller teoretiskt hållen reflektion över den behandlade tematiken. Inte heller någon form av övergripande forskningsöversikt återfinns i boken.

<https://doi.org/10.7557/4.5818>

Copyright: © 2021 The Author(s). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License ([CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Samman av antologin blir därför inte mer än delarna. Detta är att beklaga särskilt då de teman som tas upp i boken hänger väl samman. Det hade varit relativt enkelt att förse denna volym med ett sammanhållande ramverk. Men, som sagt, detta förklaras förmodligen av att publicering skett i temanumrets form. Likväl hindrar detta inte att det är sex överlag värdefulla, empiriskt hållna, bidrag som presenteras i boken.

De tre bidrag som tar upp prästhustruns ställning är skrivna av Rosamund Oates, Jacqueline Eales och Beverly Tjerngren. I Oates inledande kapitel visas hur prästers äktenskap och den gästfrihet som utövades i prästgårdarna var uttryck för en medveten strategi att stärka den protestantiska kyrkobilddningen under det tidiga och ytterst osäkra reformationsskedet i England. Utifrån ett relativt tunt empiriskt material visar författaren hur det bland de första generationernas prästhustrur fanns en medveten strävan att bidra till att säkra den nya trons fortlevnad. Kvinnorna var i lika hög grad som männen delaktiga i de protestantiska "prästdynastier" som nu bildades. Trots den betydelse de tidiga prästfruarna hade i detta förlopp uppstod samtidigt en oro över vilken mer specifik roll dessa kvinnor skulle fylla; med en bild hämtad från Nya testamentet inleder Oates en intressant diskussion om huruvida prästhustrun förväntades vara aktiv och drivande i hushållet eller tillbakadragen och kontemplativ. I Jacqueline Eales därpå följande bidrag fördjupas denna diskussion. Eales argumenterar för att det är under perioden 1620 till 1720 som prästhustrun (och prästdöttrarna) på allvar kom att lyftas fram som förebilder. Det är då kvinnan som bärare av fromhet och religiös kunskap, och inte som drivkraftig föreståndare för prästens hushåll, som kom att lyftas fram som ett samtida ideal. Eales lyfter fram hur denna idealbild återfanns hos båda sidor (hos såväl "puritaner" som "episkopaler") i 1600-talets religiöst splittrade England. Med Beverly Tjerngrens bidrag rör vi oss till ett prästhushåll på 1700-talets uppländska svenska landsbygd (även en svensk läsare hade behövt en tydligare geografisk identifikation av flera av de orter som nämns i artikeln). Temat gästfrihet går igen i detta bidrag. I mikrostudiens form närmar sig författaren frågan om hustruns betydelse för prästgårdens funktion som ett socialt nav för lokalsamhället genom att analysera de föremål som finns upptagna i ett prästpars båda bouppteckningar. Greppet att tolka de föremål som finns upptagna i bouppteckningarna, och de förändringar som bevisligen skett under de nio år som förflöt mellan hustruns och mannens död, är såväl intresseväckande som lovande. Tyvärr övertygar inte slutsatsen att de förändringar vad gäller prästgårdens materiella kultur som går att belägga kan förklaras av förändrade sociala praktiker i samband med kvinnans död. Förändringarna kan lika väl härledas till det armod och den isolering som i detta fall verkar ha följt med mannens barnlösa ålderdom.

I William Gibsons, Jonas Lindström och Jon Stobarts bidrag behandlas prästerskapet ur framförallt ett ekonomiskt perspektiv. Gibsons underhållande artikel adresserar den i äldre engelsk forskning vanligt förekommande uppfattning att 1700-talets engelska biskopar skodde sig på sina gäll. Även om ett fåtal biskopar med tiden kom att samla avsevärda förmögenheter gällde detta långt ifrån alla medlemmar av det högre kleresiet. I artikeln visas tydligt hur biskoparnas inkomster många gånger var långt ifrån tillräckliga, och att 1700-talets biskopar vinnlade sig om att troget och omsorgsfullt förvalta det som anförtrotts dem utan större tankar på egen vinning. Även om tesen om biskoparnas rovlystnad kraftfullt tillbakavisas av Gibson, är det likväl ett väl belagt faktum att de högre skikten av prästerskapet i 1700-talets England alltmer kom att närma sig lantadeln såväl i socialt som i materiellt hänseende. Detta tema behandlas i Jon Stobarts bidrag. Genom en jämförande närstudie av en handfull auktionskataloger från försäljningar av inredning från såväl herr- som prästgårdar visar författaren hur den materiella värld dessa två samhällsgrupper omgav sig med alltmer närmade sig varandra. Likväl fanns det skillnader. Lantadelns mer högkvalitativa föremål lämpade sig mer till uppvisning medan prästerskapets salonger bjöd in till ett smakfullt och avslappnat umgänge. Gibson sammanfattar skillnaderna i en pregnant formulering: "Significantly, this material world was more closely linked to notions of taste and inclusive sociability than to ostentatious displays of status through exclusive luxury objects." (s. 111) I Lindströms artikel vänds uppmärksamheten än en gång mot det prästerliga livet så som det gestaltade sig på den svenska landsbygden under 1700-talet. Artikeln utgörs av en fallstudie av en den gotländske kyrkoherden Gustaf Bergs olika ekonomiska nätverk. Lindström visar hur denne prästman fungerade inte bara som jordbrukare, utan också som handlare, långivare och arbetsgivare. I en tid då ekonomiska mellanhavanden var inflätade i lokalsamhällets sociala väv blev prästens ekonomiska nätverk och transaktioner betydelsefulla. Lindström argumenterar för att inte heller denna sida av prästens verksamhet i lokalsamhället ska separeras från hans "andliga" gärning. Ekonomiska transaktioner band samman präst och sockenbor och bidrog till den kyrkliga ämbetsmannens auktoritetsposition.

Även om man kunde önskat att ett övergripande ramverk hade utvecklats för denna antologi och att de komparativa perspektiven varit mer utvecklade, innehåller antologin *The Social Life of the Early Modern Protestant Clergy* sex läsvärda och lättillgängliga artiklar. För alla med ett intresse av det tidigmoderna kyrkliga livets social- och kulturhistoria kommer den att ge talrika insikter och uppslag.